

Iwona Bąk

Akademia Rolnicza w Szczecinie

KONKURENCYJNOŚĆ GMIN WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO POD WZGLĘDEM JAKOŚCI PRODUKTU TURYSTYCZNEGO

1. Wstęp

Turystyka wiejska stanowi formę rekreacji odbywającą się na obszarach „prawdziwej” wsi i obejmuje wielorakie rodzaje aktywności rekreacyjnych związanych z przyrodą, wędrownkami, turystyką zdrowotną, krajoznawczą, kulturową i etniczną [Drzewiecki 2001, s. 36]. Pisząc o „prawdziwej” wsi, autor wskazuje na następujące cechy: niską gęstość zaludnienia, niski poziom urbanizacji mierzonej wskaźnikami funkcjonalnymi, np. udziałem ludności pozarolniczej, przewagą działalności rolniczej, niski poziom uprzemysłowienia.

Cechą charakterystyczną produktu turystyki wiejskiej jest opieranie się przede wszystkim na lokalnych walorach i zasobach wsi i miasteczek [Meyer 2004, s. 76]. Kluczowym składnikiem produktu są dobra podstawowe, czyli walory naturalne i antropogeniczne oraz dziedzictwo kulturowe obszarów wiejskich. W skład produktu wchodzi również usługi podstawowe (noclegi i wyżywienie) i komplementarne (np. nauka ceramiki, zielarstwa, przejażdżki konne, taniec i śpiew ludowy itp.).

Konkurencyjność turystyki wiejskiej na terenie Polski wynika przede wszystkim, poza walorami krajobrazowymi, z bogactwa kulturowego polskiej wsi, zachowanych tradycyjnych form gospodarowania, a także ze znacznie mniejszego, niż w krajach Unii Europejskiej, zanieczyszczenia wody, gleby i powietrza. Funkcjonowanie turystyki pozostaje nierozzerwalnie związane ze środowiskiem przyrodniczym. Jak wykazują badania ankietowe, większość turystów poszukuje takich miejsc do spędzenia wolnego czasu, które zapewniają spokój, czyste powietrze i możliwość obcowania z naturą. Rośnie wobec tego zapotrzebowanie na uprawianie turystyki ściśle związanej z przyrodą i rdzenną kulturą obszarów o wysokich walo-

rach naturalnych. Polskie obszary wiejskie charakteryzują się korzystnymi warunkami do rozwoju tego typu turystyki.

W literaturze istnieje wiele opracowań, które identyfikują czynniki określające rozwój turystyki wiejskiej. Zalicza się do nich m.in. czynniki o charakterze podażowym [Meyer 2004, s. 79]:

- 1) czynniki wpływające na jakość oferowanego produktu turystycznego:
 - atrakcyjność środowiska przyrodniczego (bogactwo fauny i flory, lesistość, udział wód w ogólnej powierzchni obszaru oraz harmonijny krajobraz uprawowy) i kulturowego,
 - stan środowiska naturalnego,
 - gęstość zaludnienia,
 - standard zakwaterowania i jakość wyżywienia,
 - poziom infrastruktury technicznej i społecznej,
 - dostępność komunikacyjna obszarów recepcji turystów,
 - wiedza, umiejętności oraz predyspozycje osobowościowe usługodawców;
- 2) system informacji, dystrybucji i promocji oferty turystyki wiejskiej;
- 3) zaangażowanie społeczności lokalnych, samorządów oraz państwa.

Celem artykułu jest próba utworzenia rankingu gmin województwa zachodniopomorskiego pod względem jakości produktu turystycznego. Szczególną uwagę zwrócono na atrakcyjność środowiska przyrodniczego, ponieważ stanowi ona podstawowy element jakości walorów turystycznych.

2. Charakterystyka materiału badawczego

Badaniu poddano 111 gmin zlokalizowanych w województwie zachodniopomorskim. Nie uwzględniono trzech miast na prawach powiatu, tzn. Szczecina, Koszalina i Świnoujścia. Do analizy wykorzystano wstępnie 21 cech (wskaźników) wpływających na jakość oferowanego produktu turystycznego [*Województwo zachodniopomorskie...* 2005]. Wybór zmiennych podyktowany był dostępnością danych statystycznych. Badanie dotyczyło roku 2004 i objęło następujące cechy diagnostyczne:

- X_1 – udział lasów w powierzchni gminy w %,
- X_2 – powierzchnia walorów wypoczynkowych w km^2 na 1 km^2 powierzchni gminy,
- X_3 – udział walorów wypoczynkowych w powierzchni gminy w %,
- X_4 – powierzchnia walorów wypoczynkowych pierwszej kategorii na 1 km^2 powierzchni gminy,
- X_5 – powierzchnia walorów wypoczynkowych drugiej kategorii na 1 km^2 powierzchni gminy,

- X_6 – powierzchnia walorów wypoczynkowych trzeciej kategorii na 1 km² powierzchni gminy,
 X_7 – liczba kwater agroturystycznych na 1000 mieszkańców,
 X_8 – liczba miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych na 1000 mieszkańców,
 X_9 – liczba pokoi gościnnych na 1000 mieszkańców,
 X_{10} – liczba miejsc noclegowych w pokojach gościnnych na 1000 mieszkańców,
 X_{11} – wydatki z budżetu gminy na turystykę w zł na 1 mieszkańca,
 X_{12} – liczba pomników przyrody na 1 km² gminy,
 X_{13} – obszary chronionego krajobrazu w ha na 1 km² powierzchni gminy,
 X_{14} – powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych w % powierzchni gminy,
 X_{15} – liczba podmiotów gospodarki narodowej: handel i naprawy na 1000 mieszkańców,
 X_{16} – liczba podmiotów gospodarki narodowej: hotele i restauracje na 1000 mieszkańców,
 X_{17} – liczba podmiotów gospodarki narodowej: transport, gospodarka magazynowa i łączność na 1000 mieszkańców,
 X_{18} – wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska w zł na 1 mieszkańca,
 X_{19} – księgozbiór w tys. woluminów na 1000 mieszkańców,
 X_{20} – liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną.
 X_{21} – gęstość zaludnienia.

Wszystkie cechy charakteryzują się bardzo dużą zmiennością (od 47% do ponad 462%). W związku z tym do ostatecznego doboru cech diagnostycznych zastosowano dodatkowo podejście formalne – metodę parametryczną zaproponowaną przez Hellwiga [Nowak 1990, s. 28]. W tym celu wyznaczono macierz współczynników korelacji między potencjalnymi cechami diagnostycznymi, a następnie wyznaczono cechy centralne i izolowane, które utworzyły bazowy układ cech. W ten sposób do dalszej analizy zaklasyfikowano następujące zmienne: X_2 , X_3 , X_4 , X_7 , X_{10} , X_{12} , X_{14} , X_{17} , X_{18} , X_{19} .

Wśród cech diagnostycznych przyjęto zmienne charakteryzujące bazę noclegową turystyki. W 2004 r. funkcjonowało w woj. zachodniopomorskim 171 kwater agroturystycznych, z czego 55 zlokalizowano w gminach wiejskich. Tam też funkcjonowało ok. 40% wszystkich pokoi gościnnych województwa, w których przygotowano ponad 46% miejsc noclegowych.

3. Podział gmin

Do utworzenia rankingu gmin pod względem jakości produktu turystycznego zastosowano taksonomiczny miernik rozwoju [Nowak 1990, s. 85]. Zastosowanie taksonomicznego miernika pozwala na przeprowadzenie porównań rozwoju obiektów wielocechowych. Im większą wartość przyjmuje miernik, tym wyższym poziomem zjawiska odznacza się obiekt. Istnieje wiele rozmaitych metod konstruowania taksonomicznych mierników rozwoju. Do klasyfikacji gmin wykorzystano miernik Hellwiga [Nowak 1990, s. 88]. Opiera się on na pojęciu tzw. wzorca rozwoju, którym jest obiekt abstrakcyjny o współrzędnych zestandaryzowanych. Standaryzacja wartości cech diagnostycznych powoduje, że przy budowie miernika uważa się je za jednakowo ważne.

W zbiorze cech diagnostycznych wybranych do opisu porównywanych obiektów najczęściej znajdują się wielkości, które mają różny kierunek wpływu na badane zjawisko. Określa się je jako stymulanty i destymulanty. Symulantami nazywane są takie wielkości, których większe wartości świadczą o wyższym poziomie rozwoju badanego zjawiska, a destymulantami nazywane są takie cechy diagnostyczne, których spadek wartości świadczy o wyższym poziomie rozwoju. Wszystkie zmienne wybrane do klasyfikacji gmin uznano za stymulanty.

Wykorzystując wartości taksonomicznego miernika rozwoju z'_i , zbiór wszystkich gmin w województwie podzielono na cztery grupy (tab. 1).

Tabela 1. Podział gmin województwa zachodniopomorskiego na grupy według taksonomicznego miernika rozwoju jakości produktu turystycznego w 2004 r.

Grupa	Przedział wartości miary w grupie	Liczba gmin
1 grupa $z'_i \geq \bar{z} + S_z$	powyżej 0,2734	12 gmin wiejskich, 5 gmin miejsko-wiejskich
2 grupa $\bar{z} + S_z > z'_i \geq \bar{z}$	0,2734-0,1823	9 gmin wiejskich, 8 gmin miejsko-wiejskich, 1 gmina miejska
3 grupa $\bar{z} > z'_i \geq \bar{z} - S'_z$	0,1823-0,0912	38 gmin miejsko-wiejskich, 32 gminy wiejskie, 6 gmin miejskich
4 grupa $z'_i < \bar{z} - S'_z$	poniżej 0,0912	0

Źródło: obliczenia własne na podstawie [Województwo zachodniopomorskie... 2005].

Wysokie wartości miernika świadczą o wyższej jakości produktu turystycznego. Na 53 gminy wiejskie zlokalizowane w województwie zachodniopomorskim 21 gmin sklasyfikowano do dwóch pierwszych grup, które ze względu na przyjęte cechy diagnostyczne skupiają obiekty charakteryzujące się jakością produktu tury-

stycznego powyżej przeciętnej w województwie. W najlepszej pierwszej grupie znalazło się aż 12 gmin wiejskich. Dla większości gmin z tej grupy udział walorów wypoczynkowych w powierzchni gminy znacznie przekraczał 90%. Najbardziej atrakcyjne turystycznie okazały się gminy: Kołobrzeg, Dziwnów, Ustronie Morskie i Mielno. Na uwagę zasługuje fakt, że są to gminy nadmorskie, chętnie odwiedzane przez turystów. Znajduje się w nich ponad 28% wszystkich obiektów noclegowych turystyki w woj. zachodniopomorskim, w których przygotowano dla turystów prawie 36% miejsc noclegowych. Dobłą sytuację mają również gminy należące do grupy drugiej. Występują tam korzystne warunki dla przyjętych cech, m.in. wysoka atrakcyjność środowiska przyrodniczego (duża powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych, znaczna liczba pomników przyrody) oraz dbałość o ochronę środowiska mierzona przeznaczonymi na to wydatkami inwestycyjnymi.

Trzecia z wyodrębnionych grup gmin jest najliczniejsza, gdyż obejmuje ponad 68% badanych jednostek przestrzennych. Wyszczególnione w ramach tej grupy gminy posiadają zbliżony poziom produktu turystycznego. Charakteryzują się dobrze rozwiniętymi walorami przyrodniczymi, ale jednocześnie niskim stopniem rozwoju infrastruktury turystycznej (mała liczba podmiotów gospodarki narodowej zajmujących się transportem, gospodarką magazynową i łącznością, słabo wyposażone biblioteki). Ponadto w tej grupie gmin wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska kształtują się poniżej przeciętnej.

W województwie nie sklasyfikowano gmin charakteryzujących się najniższym poziomem produktu, które można zaliczyć do grupy czwartej.

4. Podsumowanie

W pracy dokonano próby klasyfikacji gmin województwa zachodniopomorskiego pod względem atrakcyjności produktu turystycznego. Badane obiekty wykazują przestrzenne zróżnicowanie. W pierwszej grupie, najlepszej pod względem badanego zjawiska, najwięcej znalazło się gmin wiejskich. Świadczy to o dużej atrakcyjności terenów wiejskich dla rozwoju turystyki. O konkurencyjności produktu turystycznego na terenach wiejskich decyduje wiele czynników. Jednym z nich jest atrakcyjność środowiska przyrodniczego, od której często zależy rozbudowa infrastruktury turystycznej. Walory przyrodnicze i rekreacyjne decydują o miejscach lokalizacji obiektów turystycznych. Tereny wiejskie w woj. zachodniopomorskim posiadają dużą powierzchnię o szczególnych walorach wypoczynkowych. Ich interesujący i zróżnicowany krajobraz (morze, jeziora i lasy), pełen walorów turystycznych, bogata i urozmaicona kultura, historia, sztuka i folklor mogą z powodzeniem przyciągnąć nawet wymagającego turystę zagranicznego.

Czynnikiem korzystnym dla rozwoju usług turystycznych jest również systematycznie poprawiający się poziom infrastruktury technicznej wsi, zapewniający jednocześnie ochronę środowiska, a także podejmowane przez lokalne społeczno-

ści prace poprawiające ogólną estetykę wsi. Działania te przyczyniają się do wzrostu atrakcyjności produktu turystycznego.

Literatura

- Drzewiecki M., *Podstawy agroturystyki*, Instytut Wydawniczy „Świadectwo”, Bydgoszcz 2001.
Meyer B., *Wybrane aspekty obsługi ruchu turystycznego*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004.
Nowak E., *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990.
Województwo zachodniopomorskie 2005, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2005.

COMPETITIVENESS OF TOURIST PRODUCT IN THE COUNTRY COMMUNES OF WESTPOMERANIAN VOIVODESHIP

Summary

The aim of the article is a statistical analysis of a tourist product in communes of Westpomeranian voivodeship with special regard to country communes and also test of creation of analysed communes with regard to attractiveness of a tourist product. Special attention is paid in this paper to attractiveness of natural environment, because it is the basic element of tourist values quality. For the classification of communes the pattern of development by Hellwig was used.